

Kamil Sulkowski*

Ochrona *sekretu* spowiedzi w prawie kanonicznym i polskim prawie procesowym

Streszczenie

Autor podejmuje w artykule analizę ochrony tajemnicy spowiedzi w prawie kanonicznym oraz polskim prawie procesowym, wskazując na różnice między *sigillum sacramentale* a *secretum*. Charakteryzuje normy prawa kanonicznego dotyczące obowiązku zachowania tajemnicy oraz sekretu, podmioty zobowiązane do ich zachowania oraz sankcje za ich naruszenie. Następnie autor przedstawia regulacje polskiego prawa procesowego w tym zakresie, szczególną uwagę poświęcając kolizji norm prawa kanonicznego i państwowego oraz możliwości powołania się na sprzeciw sumienia w kontekście zeznań osób objętych *secretum*. Przeprowadzona analiza prowadzi do wniosku, że chociaż polski system prawny skutecznie chroni *sigillum*, to brak regulacji dotyczących *secretum* może prowadzić do naruszenia wolności sumienia i wyznania. W związku z tym autor wskazuje na konieczność dokonania zmian legislacyjnych w celu zapewnienia pełnej ochrony sekretu spowiedzi.

Słowa kluczowe: prawo kanoniczne, tajemnica spowiedzi, sekret spowiedzi, sprzeciw sumienia, prawo wyznaniowe

Protection of the *Secret* of Confession in Canon Law and Polish Procedural Law

Abstract

The article analyses the protection of the seal of confession in both canon law and Polish procedural law, highlighting the differences between *sigillum sacramentale* and *secretum*. The author presents the norms of canon law regarding the duty to maintain the seal and the secret, the entities obliged to maintain them, and the sanctions for their violation. The author then examines the regulations of Polish procedural law in this area, giving particular attention to the conflict between canon law and state law, as well as the possibility of invoking conscientious objection in the context of testimony by individuals bound by the *secretum*. The analysis leads to the conclusion that while the Polish legal system effectively protects the *sigillum*, the lack of regulations concerning the *secretum* may lead to violations of

* Student III roku, Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II, Wydział Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji, e-mail: ksulkowski.2004@gmail.com, <https://orcid.org/0009-0005-0158-3185>

© by the author, licensee University of Lodz – Lodz University Press, Lodz, Poland. This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution license CC-BY-NC-ND 4.0 (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>)
Received: 18.03.2025. Verified: 26.03.2025. Accepted: 10.10.2025.

freedom of conscience and religion. Therefore, the author points to the necessity of legislative changes to ensure full protection of the secrecy of confession.

Keywords: canon law, seal of confession, secret of confession, conscientious objection, ecclesiastical law

1. Wstęp

Sakrament pokuty, którego celem i skutkiem jest pojednanie z Bogiem i Kościołem¹, jest jednym z największych skarbów Kościoła. W nim urzeczywistnia się w sposób sakramentalny wezwanie Jezusa do nawrócenia². Chrześcijanin, który po grzechu pod wpływem Ducha Świętego przystępuje do sakramentu pokuty, powinien przede wszystkim całym sercem nawrócić się do Boga. To wewnętrzne nawrócenie, zawierające żal za grzechy i postanowienie nowego życia, wyraża się wyznaniem grzechów wobec Kościoła przez należyte zadośćuczynienie i poprawę postępowania³.

Sakrament ten dzieli się więc na następujące części, nazywane inaczej aktami penitenta: żal za grzechy, który wśród tych aktów zajmuje pierwsze miejsce⁴, wyznanie grzechów, czyli spowiedź, zadośćuczynienie oraz dopełniające sakrament rozgrzeszenie udzielone przez Boga za pośrednictwem kapłana. Indywidualna i integralna spowiedź jest jedynym zwyczajnym sposobem pojednania dla wiernego świadomego grzechu ciężkiego. Jedynie niemożliwość fizyczna lub moralna zwalnia od takiej spowiedzi⁵. Wyznanie kapłanowi wszystkich nieodpuszczonych grzechów popełnionych po chrzcie, aby było pełne i szczere, wymaga od tego kapłana zachowania w tajemnicy wszystkiego, czego się podczas spowiedzi dowiedział. Jednak prawodawca kościelny nie stawia wymogów dochowania tajemnicy jedynie szafarzowi sakramentu⁶, ale też innym osobom, które w jakiś sposób zdobyły informację ze spowiedzi, niezależnie od tego, czy stało się to przez przypadek, czy w sposób zamierzony⁷.

Ten szczególny obowiązek, który powstaje na gruncie prawa kanonicznego i pociąga określone sankcje w przypadku jego niedochowania, może łatwo stawać w opozycji do prawa polskiego, które wymaga od obywateli składania zeznań, gdy są do tego wezwani przez sąd. Tylko w nielicznych przypadkach i z ważnych przyczyn człowiek może odmówić złożenia zeznań lub uchylić się od odpowiedzi na pytanie. Jednym z takich przypadków są zeznania duchownego w sprawie informacji objętych tajemnicą spowiedzi. Jest to naturalna konsekwencja prawa do wolności sumienia i wyznania, chroniąca kapłana, nie zmuszając go do złamania tajemnicy spowiedzi, oraz wiernych, dla których wiązałoby się to z dyskryminacją i obawą przed korzystaniem z sakramentu pokuty.

Należy jednak odróżnić obowiązek spoczywający na kapłanie od obowiązku dotyczącego innych podmiotów zobligowanych do dochowania sekretu. Warto więc przyjrzeć się, czy ewentualnie w ogóle, a jeżeli tak, to jakie, istnieją w polskim systemie prawnym rozwiązania pozwalające uchylić się od złożenia zeznań przez te osoby, którym prawo kanoniczne wyraźnie tego zakazuje pod groźbą surowej kary, a które nie są spowiednikami. Należałoby też rozważyć, czy ewentualne zmuszenie tych osób do zeznawania lub karanie za odmowę nie stanowiłoby naruszenia prawa do postępowania w zgodzie z własnym sumieniem, będącego jednym z najbardziej podstawowych praw człowieka.

1 *Catechismus Catholicae Ecclesiae*, tekst polski: *Katechizm Kościoła Katolickiego*, Poznań 2012, s. 1468–1469 (dalej: KKK).

2 KKK 1423.

3 *Ordo Paenitentiae editio typica*, tekst polski: *Obrzędy pokuty*, Katowice 2014, n. 6.

4 Tamże, n. 6a.

5 Kan. 960, *Codex Iuris Canonici auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus* (25.01.1983), AAS 75 (1983), pars II, s. 1–301, tekst polski: *Kodeks Prawa Kanonicznego, zaktualizowany przekład na język polski*, Poznań 2022 (dalej: KPK).

6 Kan. 983 §1 KPK.

7 Kan. 983 §2 KPK.

2. Różnice w pojęciach *sigillum* i *secretum* w normach prawa kanonicznego

Rozważając sposób, w jaki prawo polskie chroni tajemnicę spowiedzi, należy przede wszystkim rozróżnić od siebie dwa łacińskie pojęcia: *sigillum* i *secretum*, oba przetłumaczone jako „tajemnica” w polskim przekładzie Kodeksu Prawa Kanonicznego⁸. Pojęcia te różnią się od siebie przede wszystkim podmiotem, który jest zobowiązany do ich dochowania oraz sankcjom, które prawo kanoniczne przewiduje dla tego podmiotu, w przypadku gdyby je naruszył.

Sigillum sacramentale, a więc sakramentalna tajemnica spowiedzi, zgodnie z rozumieniem kan. 983 § 1 Kodeksu Prawa Kanonicznego, obowiązuje jedynie spowiednika i ma charakter bezwzględny, czyli jest absolutna, permanentna i nienaruszalna⁹. Kapłan jako szafarz sakramentu pokuty nie może w żaden sposób i z jakiegokolwiek przyczyny zdradzić penitenta, którego spowiedzi wysłuchał. Tajemnica ta ma charakter powszechny, a więc spowiednikowi nie wolno jej zdradzić nikomu, nawet samemu penitentowi¹⁰. Penitent może zwolnić spowiednika z zachowania *sigillum* względem siebie, jeżeli takie ma życzenie, jednak nie względem kogokolwiek innego, ponieważ jest to obowiązek pochodzący nie od penitenta, a od samego Boga¹¹. Prawodawca w kan. 1386 § 1 przewidział za bezpośrednie naruszenie *sigillum* najcięższą z cenzur, czyli ekskomunikę. Ponadto jest to jedna z nielicznych występujących w kodeksie kar *latae sententiae*, dodatkowo zarezerwowana Stolicy Apostolskiej, co znaczy, że osąd w tych sprawach jest zastrzeżony dla Dykasterii Nauki Wiary, a na forum wewnętrznym – Penitencjarii Apostolskiej. W przypadku naruszenia pośredniego, przez które rozumie się takie zachowanie – słowa lub znaki – spowiednika, które pozwala przypuszczać, kto i jakiego dopuścił się grzechu¹², prawo nakazuje ukarać sprawcę stosownie do ciężkości przestępstwa, co także nie wyklucza najpoważniejszych kar kościelnych. *Sigillum* nie obejmuje jedynie grzechów wyznanych kapłanowi. Do przedmiotu zdrady tajemnicy sakramentalnej, zgodnie z kan. 983 § 1, należy zaliczyć również wszystko inne, a więc np. zachowanie penitenta, rodzaj zadośćuczynienia, fakt udzielenia bądź nieudzielenia rozgrzeszenia, gdyż ochrona obejmuje wszystko to, co dokonało się w czasie sakramentalnej spowiedzi, tzn. wszelkie słowa, zachowania oraz okoliczności z życia penitenta, bez względu na to, czy były one istotne, czy zbędne¹³. Źródłem dla tajemnicy spowiedzi nie jest jednak tylko prawo kanoniczne, ale także prawo naturalne oraz pozytywne prawo Boże. Penitent odkrywa swoje sumienie, najbardziej intymne myśli i czyny, które spowiednik poznaje nie jako człowiek, lecz jak Bóg. *Sigillum* jest więc ochroną osobistej relacji między Bogiem a człowiekiem, ponieważ nikt oprócz Boga nie może wejść do sumienia człowieka, chyba że on sam na to pozwoli¹⁴. Potwierdzeniem tej tezy jest istnienie instytucji dyspensy w systemie prawnym Kościoła. Zgodnie z kan. 85 KPK polega ona na rozluźnieniu prawa czysto kościelnego. Gdyby tajemnica spowiedzi swoje źródło miała tylko w tym prawie, to istniałaby możliwość uzyskania dyspensy. W stosunku do *sigillum sacramentale* takiej możliwości nie ma¹⁵. Kapłan więc powinien bronić tajemnicy spowiedzi, przede wszystkim z powodu szacunku dla świętości sakramentu pokuty¹⁶.

8 W oryginale przepis brzmi: „Can. 983 – § 1. Sacramentale sigillum inviolabile est;... § 2. Obligatione secretum servandi tenentur quoque...”, natomiast w tłumaczeniu na język polski: „Kan. 983 – § 1. Tajemnica sakramentalna jest nienaruszalna;... § 2. Obowiązek zachowania tajemnicy ma także...”.

9 B.W. Zubert, *Sacramentale sigillum inviolabile est*, [w:] B. W. Zubert, *Pro iure et vita. Wybór pism*, red. E. Szczot, Lublin 2005, s. 644.

10 Tamże, s. 645.

11 Penitencjaria Apostolska, *Nota de pondere Fori interni et inviolabilitatis sigilli sacramentalis*, AAS 111 (2019), s. 1213–1221.

12 B.W. Zubert, *Sacramentale sigillum...*, s. 650.

13 K. Kamiński, *Zdrada tajemnicy sakramentalnej i sekretu spowiedzi w prawodawstwie kościelnym*, „Kościół i Prawo” 2019, t. 8(21), nr 1, s. 108.

14 B.W. Zubert, *Sacramentale sigillum...*, s. 648.

15 P. Kutynia, *Tajemnica i sekret spowiedzi. Perspektywa ekumeniczno-kanoniczna*, „Studia Oecumenica” 2015, nr 15, s. 373.

16 T. Rincón-Pérez, [w:] *Kodeks Prawa Kanonicznego. Komentarz*, red. P. Majer, Warszawa 2023, s. 596.

Secretum można rozumieć jako sekret spowiedzi, który również powinien być zawsze dochowany. Prawodawca w kan. 983 § 2 wymienia podmioty zobowiązane do dochowania *secretum*, czyli tłumacza oraz wszystkich innych, którzy w jakikolwiek sposób uzyskali ze spowiedzi informację o grzechach, a więc ci, którzy podstępnie lub przypadkowo usłyszeli wyznanie grzechów (lub z pytań, odpowiedzi albo pouczeń spowiednika mogą się grzechów domyślać), ci, którzy poznali grzechy wskutek naruszenia tajemnicy sakramentalnej, oraz ci, którzy znaleźli kartkę z zapisanymi grzechami (jeśli możliwe jest zweryfikowanie penitenta)¹⁷. Wydawać by się mogło, że skoro *in fine* prawodawca precyzuje, że chodzi o „informację o grzechach”, to *secretum* obejmuje w takim razie tylko grzechy, jednak w rzeczywistości materia tajemnicy i sekretu spowiedzi jest identyczna, a stanowi ją treść wypowiedzi penitenta podczas sakramentu pokuty¹⁸. Sankcja, którą prawo kanoniczne przewiduje w sytuacji naruszenia *secretum*, może być łagodniejsza od naruszenia *sigillum*. Prawodawca nie różnicuje, w odróżnieniu od *sigillum*, zdrady bezpośredniej i pośredniej, co prowadzi do wniosku, że jest to sankcja taka sama w obu przypadkach. Dyspozycja kan. 1386 § 2 nakazuje sprawcę ukarać sprawiedliwą karą, nie wyłączając ekskomuniki. W tym wypadku jest to nieokreślona kara *ferendae sententiae*, a więc sędzia powinien wymierzyć karę proporcjonalną do wywołanego zgorzenia oraz spowodowanej szkody¹⁹, która w tym wypadku, ze względu na intymność wyznania penitenta, jest znaczna. Dlatego sankcja sięgnąć może nawet ekskomuniki. Źródłem zakazu wyjawienia sekretu spowiedzi jest prawo naturalne²⁰, tak jak w przypadku *sigillum*. Nie można więc w żadnym wypadku od takiego zakazu dyspensować.

3. Regulacje prawa polskiego dotyczące *sigillum* i *secretum*

Powszechnie obowiązujące w Polsce prawo co do zasady bezwzględnie chroni *sigillum*, zakazując w ogóle przesłuchiwanie duchownego odnośnie do faktów objętych tajemnicą spowiedzi. Ustawodawca w Kodeksie postępowania karnego²¹, w art. 178 stanowi „Nie wolno przesłuchiwać jako świadków: [...] 2) Duchownego co do faktów, o których dowiedział się przy spowiedzi”. Podobną regulację znaleźć można w art. 82 Kodeksu postępowania administracyjnego²², w art. 195 ordynacji podatkowej²³, a nawet w art. 29a ustawy o Państwowej Komisji do spraw badania wpływów rosyjskich na bezpieczeństwo wewnętrzne Rzeczypospolitej Polskiej w latach 2007–2022²⁴, w której ustawodawca w art. 32 zezwala na przesłuchiwanie w pewnych okolicznościach osób objętych tajemnicą między innymi adwokacką, lekarską czy dziennikarską, co do faktów objętych właśnie tą tajemnicą, *de facto* chroniąc w sposób absolutny jedynie tajemnicę spowiedzi.

Jedynym aktem normatywnym, w którym ustawodawca nie wprowadził bezwzględnego zakazu przesłuchiwanie duchownego jako świadka odnośnie do faktów objętych *sigillum* jest Kodeks postępowania cywilnego²⁵. W art. 261 § 2 *in fine* znajduje się następująca regulacja: „Duchowny może odmówić zeznać co do faktów powierzonych mu na spowiedzi”. Sformułowanie „może odmówić” oznacza, że – w przeciwieństwie do procedury karnej i administracyjnej oraz Ordynacji podatkowej – organ

17 B.W. Zubert, *Sacramentale sigillum...*, s. 646.

18 P. Kutynia, *Tajemnica i sekret spowiedzi...*, s. 380.

19 J.I. Arrieta, [w:] *Kodeks Prawa Kanonicznego. Komentarz*, red. P. Majer, Warszawa 2023, s. 824.

20 K. Kamiński, *Zdrada tajemnicy...*, s. 115.

21 T.j. Dz.U. z 2025 r., poz. 46.

22 T.j. Dz.U. z 2024 r., poz. 572.

23 Ustawa z 29.08.1997 r. Ordynacja podatkowa (t.j. Dz.U. z 2025 r., poz. 111).

24 Ustawa z 14.04.2023 r. o Państwowej Komisji do spraw badania wpływów rosyjskich na bezpieczeństwo wewnętrzne Rzeczypospolitej Polskiej w latach 2007–2022 (t.j. Dz.U. z 2024 r., poz. 548).

25 T.j. Dz.U. z 2024 r., poz. 1568 z późn. zm.

państwa nie jest zobowiązany do nieuwzględnienia informacji, których udzieliłby kapłan łamiący tajemnicę spowiedzi, gdyż decyzja o ewentualnej odmowie została przesunięta na spowiednika i ma charakter wyłącznie fakultatywny²⁶.

Obowiązująca duchownego sakramentalna tajemnica spowiedzi jest więc w prawie polskim chroniona. Sąd nigdy nie ma prawa w żaden sposób zmusić duchownego do złożenia zeznań co do faktów objętych *sigillum*, a jedynie ma możliwość ich uwzględnienia, jeżeli zostały w postępowaniu cywilnym złożone z jego własnej woli. Regulacje chronią duchownego przed trudnym wyborem, który polegałby na konieczności rozstrzygnięcia moralnego i prawnokanonicznego dylematu polegającego na złożeniu zeznań i tym samym zaciągnięciu na siebie ekskomuniki bądź milczeniu i podleganiu sankcjom przewidzianym przez prawodawstwo świeckie²⁷. Jednocześnie duchowny jest traktowany jak każdy obywatel, gdy chodzi o fakty nieobjęte *sigillum*, a więc nic nie stoi na przeszkodzie, aby duchowny w procesie zeznawał w charakterze świadka poza okolicznościami związanymi z tajemnicą spowiedzi²⁸.

Inaczej jest jednak w przypadku osób, o których w kan. 983 § 2, czyli zobowiązanych do dochowania *secretum*. Nie istnieje w polskim prawie procesowym żaden mechanizm pozwalający uchylić się od składania zeznań przez te podmioty. Istnieją za to sankcje za nieuzasadnione niezłożenie zeznań, którymi może być grzywna albo nawet areszt²⁹. Nietrudno więc wyobrazić sobie sytuację, w której osoba wierząca (a więc przejęta zasadami prawa kanonicznego) – stojąc w kolejce do konfesjonalu – całkowicie przypadkowo usłyszy jakąś informację o penitencie, a po jakimś czasie zostanie wezwana do złożenia zeznań. Pojawia się więc pytanie, czy jest możliwe takie rozwiązanie, które nie narazi tej osoby na kary związane z niezłożeniem zeznań, jednocześnie pozwalając na dochowanie *secretum* i uniknięcie sankcji kościelnych?

4. Prawo do sprzeciwu sumienia jako ochrona *secretum*

Mimo braku bezpośrednich przepisów w tym zakresie istnieją w polskim systemie prawnym środki pozwalające na zachowanie się zgodnie z własnym sumieniem, nawet wbrew ustawie. Prawo do sprzeciwu sumienia, mające swoje źródło w art. 53 ust. 1 Konstytucji RP³⁰ oraz w obowiązujących Polskę aktach prawa międzynarodowego³¹, zazwyczaj kojarzone jest z zawodami lekarskimi, jednak nie jest ono do nich ograniczone. Każdemu człowiekowi gwarantuje się prawo do zachowania zgodnego z własnym sumieniem, a w konsekwencji wolność od przymusu postępowania wbrew swemu sumieniu³². Prawo to musi być w konkretnym przypadku uzasadnione, co stanowi wentyl bezpieczeństwa, aby nie dochodziło do sytuacji, w których będzie można odmówić niemalże wszystkiego, powołując się na sprzeciw sumienia³³.

26 M. Szymański, *Tajemnica spowiedzi w prawie polskim – stan aktualny i propozycje zmian*, „Internetowy Przegląd Prawniczy TBSP UJ” 2017, nr 4, s. 80.

27 Tamże, s. 80–81.

28 M. Pieróg, *Tajemnica spowiedzi świętej w prawie kanonicznym, polskim procesie cywilnym i karnym*, „Studia Paradyskie” 2015, t. 25, s. 174.

29 Art. 276 Kodeksu postępowania cywilnego; art. 88 Kodeksu postępowania administracyjnego.

30 Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2.04.1997 r. (Dz.U., nr 78, poz. 483 z późn. zm.).

31 Zob. Art. 9 ust. 2 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności sporządzona w Rzymie 4.11.1950 r., zmieniona następnie Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełniona Protokołem nr 2 (Dz.U. z 1993 r., nr 61, poz. 284 ze zm.); Art. 10 ust. 2 Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej (Dz.Urz. UE. C. z 2007 r., nr 303, s. 1 ze zm.).

32 A. Mezglewski, H. Misztal, P. Stanisław, *Prawo wyznaniowe*, Warszawa 2011, s. 117.

33 M. Skwarzyński, *Sprzeciw sumienia w europejskim i krajowym systemie ochrony praw człowieka*, „Przegląd Sejmowy” 2013, nr 6(119), s. 24.

Ochrona *secretum*, jako bezwzględny nakaz wynikający wprost z prawa religii katolickiej, wydaje się odpowiednim uzasadnieniem. Oczywiście dalej mogą pojawiać się wątpliwości, czy takie spojrzenie nie stworzy możliwości do niesłusznego odmawiania składania zeznań, naruszając sprawność wymiaru sprawiedliwości. Biorąc jednak pod uwagę szczególną sytuację, takie obawy są bezzasadne. Powołując się na sprzeciw sumienia, można by uchylić się jedynie od zeznawania o informacjach pochodzących ze spowiedzi, a więc byłaby to sytuacja podobna do tej, w której postawiony jest duchowny. Takie rozumienie nie tylko nie stwarza zagrożeń, ale jeszcze bardziej chroni prawa osób wierzących, dla których spowiedź jest „otwarcie swojego serca przed sługą Bożym”³⁴, a więc czymś najbardziej intymnym i wymagającym szczególnej ochrony nie tylko ze strony Kościoła, ale i państwa.

Pozostaje jednak pytanie, czy do obowiązku składania zeznań prawo do sprzeciwu sumienia w ogóle może być zastosowane, skoro w kodeksach brakuje tzw. „klauzuli sumienia” występującej na przykład w art. 39 ustawy o zawodach lekarza i lekarza dentyści³⁵. Należy jednak pamiętać, że wolność sumienia i prawo do postępowania zgodnie z własnym sumieniem nie wymaga wyraźnej podstawy ustawowej. Takiej podstawy wymaga ograniczenie prawa do postępowania zgodnie z własnym sumieniem³⁶. W takim rozumieniu tzw. „klauzula sumienia” jest właśnie ograniczeniem, a nie źródłem prawa do sprzeciwu sumienia, które gwarantuje Konstytucja. Ustawa zasadnicza przewiduje oczywiście możliwość ograniczenia tego prawa, jednak jedynie w drodze ustawy³⁷. Wydawać by się mogło, że takim ograniczeniem „ogólnym” jest art. 3 ust. 2 ustawy o gwarancjach wolności sumienia i wyznania³⁸, w którym ustawodawca stanowi: „Korzystanie z wolności sumienia i wyznania nie może prowadzić do uchylania się od wykonywania obowiązków publicznych nałożonych przez ustawy”. Można dojść do wniosku, że norma wynikająca z tego przepisu dotyczy także sprzeciwu sumienia, lecz z uwagi na hierarchiczny porządek prawny konstytucyjne podstawy klauzuli sumienia oraz prawo człowieka do wolności sumienia i religii taka konkluzja byłaby błędna. Norma ta dotyczy tylko pozostałych przypadków i nie obejmuje klauzuli sumienia³⁹.

Brak wyraźnego ograniczenia prawa do sprzeciwu sumienia w normach polskiego prawa procesowego oznacza więc jednocześnie możliwość jego wykorzystania pod warunkiem istnienia odpowiedniego uzasadnienia. Pragnienie chronienia *secretum*, a więc działanie w zgodzie z własnym sumieniem, nakazującym wypełnienie norm prawa kanonicznego, może być podstawą do odmowy złożenia zeznań co do faktów pochodzących ze spowiedzi przez osoby wymienione w kan. 983 § 2 Kodeksu Prawa Kanonicznego. Sąd powinien w takim przypadku prawo to uszanować i nie stosować żadnych sankcji przewidzianych za nieuzasadnione uchylanie się od zeznawania, w przeciwnym razie stanowiłoby to naruszenie jednego z najbardziej podstawowych praw człowieka, na straży których państwo powinno stać zawsze.

5. Podsumowanie

Obecny stan prawny chroni w należyтым stopniu *sigillum sacramentale*, przewidując bezwzględny zakaz przesłuchiwanie jako świadka spowiednika⁴⁰ w sprawach dotyczących informacji objętych tajemnicą spowiedzi lub przynajmniej pozwalając na odmowę złożenia takich zeznań. Polski prawodawca nie

34 *Obrzędy...*, n. 6b.

35 Ustawa z 5.12.1996 r. o zawodach lekarza i lekarza dentyści (t.j. Dz.U. z 2024 r., poz. 1287 z późn. zm.).

36 K. Orzeszyna, *Klauzula sumienia jako gwarancja realizacji prawa do wolności sumienia*, „Medyczna Wokanda” 2017, nr 9, s. 17.

37 Art. 53 ust. 5 Konstytucji RP.

38 Ustawa z 17.05.1989 r. o gwarancjach wolności sumienia i wyznania (t.j. Dz.U. z 2023 r., poz. 265).

39 M. Skwarzyński, *Sprzeciw sumienia...*, s. 13.

40 Trzeba pamiętać, że rozumienie terminu „duchowny” jest różne w prawie polskim i kanonicznym. W Kościele katolickim duchownym jest diakon, prezbiter i biskup, a diakon nie może w żadnym wypadku ważnie sprawować sakramentu pokuty.

uwzględnia jednak w ogóle instytucji *secretum*, doprowadzając tym samym do poważnej kolizji norm prawa kanonicznego i państwowego oraz rodząc konflikt na poziomie konstytucyjnie chronionej wolności sumienia i religii.

Chociaż żadne normy prawa procesowego nie pozwalają na odmowę składania zeznań ze względu na sprzeciw sumienia, należy mieć na uwadze, że źródłem tego prawa nie jest konkretna ustawa, ale Konstytucja oraz wiążące Polskę akty prawa międzynarodowego, a przede wszystkim, wrodzona i niezbywalna godność osobowa człowieka. Jest to prawo o charakterze fundamentalnym⁴¹. Ustawa może być jedynie źródłem do jego ograniczenia, tak jak widać to w ustawie o zawodach lekarza i lekarza dentystry. W kodeksach dotyczących postępowań przed sądami nie znajduje się takie ograniczenie, a co za tym idzie, nie można wykluczyć możliwości powołania się właśnie na sprzeciw sumienia w celu ochrony *secretum*.

Istnienie takiej możliwości w pewien sposób chroni wiernych przed naruszaniem norm prawa kanonicznego, jednak w żaden sposób nie zbliża się do ustawowej ochrony *sigillum*. Należy pamiętać, że jeśli są inne możliwości ochrony prawa do postępowania w zgodzie z własnym sumieniem, to należy z nich bezwzględnie korzystać, a realizacja sprzeciwu sumienia powinna być ostatecznością⁴². Racjonalny prawodawca powinien za wszelką cenę unikać sytuacji, w której prawo nakazywałoby obywatelowi zachowanie się wbrew jego sumieniu⁴³. Dlatego, w przekonaniu autora, z przepisów dotyczących zakazu przesłuchiwanie lub możliwości nieodpowiadania na pytania o informacje pochodzące ze spowiedzi powinno zniknąć ograniczenie do „duchownego”, czyli spowiednika w przypadku Kościoła katolickiego. W ten sposób ustawodawca uniknąłby tworzenia konfliktu między sumieniem a prawem. Jednocześnie tak ścisła ochrona informacji przekazanych na spowiedzi jeszcze lepiej chroniłaby prawa osób wierzących, które w pełni komfortowo mogłyby korzystać z sakramentu, bez obawy, że ich najbardziej intymne wyznania wyjdą na jaw w postępowaniu sądowym.

Bibliografia

Literatura

- Catechismus Catholicae Ecclesiae*, tekst polski: *Katechizm Kościoła Katolickiego*, Poznań 2012.
- Kamiński K., *Zdrada tajemnicy sakramentalnej i sekretu spowiedzi w prawodawstwie kościelnym*, „Kościół i Prawo” 2019, t. 8(21), nr 1, s. 101–123. <https://doi.org/10.18290/kip.2019.8.1-7>
- Kodeks Prawa Kanonicznego. Komentarz*, red. P. Majer, Warszawa 2023.
- Kutynia P., *Tajemnica i sekret spowiedzi. Perspektywa ekumeniczno-kanoniczna*, „Studia Oecumenica” 2015, nr 15, s. 369–396. <https://doi.org/10.25167/so.3319>
- Mezglewski A., Misztal H., Stanisz P., *Prawo wyznaniowe*, Warszawa 2011.
- Ordo Paenitentiae editio typica*, tekst polski: *Obrzędy Pokuty*, Katowice 2014.
- Orzeszyna K., *Klauzula sumienia jako gwarancja realizacji prawa do wolności sumienia*, „Medyczna Wokanda” 2017, nr 9, s. 17–29.
- Pieróg M., *Tajemnica spowiedzi świętej w prawie kanonicznym, polskim procesie cywilnym i karnym*, „Studia Paradyskie” 2015, t. 25, s. 169–180.

W tej sytuacji terminowi „duchowny” w rozumieniu prawa polskiego bardziej odpowiada termin „spowiednik”, oznaczający kapłana posiadającego władzę rozgrzeszania.

41 A. Mezglewski, H. Misztal, P. Stanisz, *Prawo...*, s. 118.

42 M. Skwarzyński, *Sprzeciw sumienia...*, s. 24.

43 K. Orzeszyna, *Klauzula sumienia...*, s. 19.

- Skwarzyński M., *Sprzeciw sumienia w europejskim i krajowym systemie ochrony praw człowieka*, „Przegląd Sejmowy” 2013, nr 6(119), s. 9–26.
- Szymański M., *Tajemnica spowiedzi w prawie polskim – stan aktualny i propozycje zmian*, „Internetowy Przegląd Prawniczy TBSP UJ” 2017, nr 4, s. 73–85.
- Zubert B.W., *Sacramentale sigillum inviolabile est*, [w:] Bronisław Wenanty Zubert OFM. *Pro iure et vita. Wybór pism*, red. E. Szczot, Lublin 2005, s. 639–656.

Źródła prawa

- Codex Iuris Canonici auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus* (25.01.1983), AAS 75 (1983), pars II, pp. 1–301, tekst polski: *Kodeks Prawa Kanonicznego, zaktualizowany przekład na język polski*, Poznań 2022.
- Karta Praw Podstawowych Unii Europejskiej (Dz.Urz. UE. C. z 2007 r., nr 303, s. 1 ze zm.).
- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2.04.1997 r. (Dz.U., nr 78, poz. 483 z późn. zm.).
- Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności sporządzona w Rzymie 4.11.1950 r., zmieniona następnie Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełniona Protokołem nr 2 (Dz.U. z 1993 r., nr 1, poz. 284 ze zm.).
- Penitencjaria Apostolska, *Nota de pondere Fori interni et inviolabilitatis sigilli sacramentalis*, AAS 111 (2019), s. 1213–1221.
- Ustawa z 14.06.1960 r. Kodeks postępowania administracyjnego (t.j. Dz.U. z 2024 r., poz. 572).
- Ustawa z 17.11.1964 r. Kodeks postępowania cywilnego (t.j. Dz.U. z 2024 r., poz. 1568 z późn. zm.).
- Ustawa z 17.05.1989 r. o gwarancjach wolności sumienia i wyznania (t.j. Dz.U. z 2023 r., poz. 265).
- Ustawa z 5.12.1996 r. o zawodach lekarza i lekarza dentystry (t.j. Dz.U. z 2024 r., poz. 1287 z późn. zm.).
- Ustawa z 6.06.1997 r. Kodeks postępowania karnego (t.j. Dz.U. z 2025 r., poz. 46).
- Ustawa z 29.08.1997 r. Ordynacja podatkowa (t.j. Dz.U. z 2025 r., poz. 111).
- Ustawa z 14.04.2023 r. o Państwowej Komisji do spraw badania wpływów rosyjskich na bezpieczeństwo wewnętrzne Rzeczypospolitej Polskiej w latach 2007–2022 (t.j. Dz.U. z 2024 r., poz. 548).